

a fer amb un mot que atenua modestament o limita.

La més defensable de les tres fóra la de Spitzer «une imprécation issue de l'âme de l'individu parlant qui se sent opprimé par une gêne momentanée --- ne pourrait pas avoir été ray! 'foudre' en catalan, comme nous trouvons rayo!, dans l'exclamation de Sancho "allá darás rayo!" --- comme dans cat "Santa i bona Maria que ---" 'passe encore que...'. És enginyós, i en aqueix camp afectiu no hi podem oposar un refús gens decidit

Això sí, que és molt suposar, que és subtil, i que necessitaria un aplec de paral·lismes més clars. S'hi afegiria el que observa MRoques (*Rom* LV, 562), que en algun dels casos occitans sembla haver-hi més aviat acceptació indiferent, que no pas indiferència despectiva. *rai* per aquell (Vayssier), *partèn?* *rai* (TdF). Però contra la interpretació de Spitzer hi ha el gran argument que fan valer Moll i Colon: RADIUS en el sentit de 'lamp' ha estat sempre estrany al cat i la llengua d'òc (mera invenció del cínic Griera, que M-L accepta sense base). I això gairebé tanca de cop

Si insistim en RADIUS, ha de ser per un quart camí semàntic, a base de la idea d'indiferència i menyspreu, o en tot cas menys-valoració. Aquí pot estar la veritat. Que *rai* s'usés primerament com a terme despectiu, a la manera de *gota*, *molla*, *mica*, *pas*, *punt*, *cap*, *bric*, o els angl. *a bit*, *aught*, o els cast. *meaja*, *un clavo*, cast. ant. *un figo*, *una arveja*, al ncht. *die Bohne*, grec *pu*, rus *raz*. No hi veu *rai (de claror), no plou *rai (d'aigua) haurien estat primer sinònims de 'gens' [$<$ GENUS], *gota*, fr. *mie*, *point*, *pas*. D'aquí després això *rai* etc., com si diguéssim 'això. res!', *tu rai* no *has de tenir por* fóra com dir 'tu, gens de por'; encara més ajustat: *això rai!* 'això (és) cosa de poc valor'.

Hipòtesi que, de passada, tindria un gran avantatge: avui a Mallorca la combinació *-ig de* es converteix en *-i de*, per fonètica sintàctica (*Puig de --- > Pui de ---*), i això sembla haver estat general en català antic; també allà el plural vulgar de *raig* avui encara és *rais*, i cosa semblant es podria sospitar per a formes col·loquials del català antic, que pot ser justament la raó del plural *rays* que escapà inadvertit en aquell passatge de la còpia de les *Ordinacions del Cerimoniós*: llavors *rai de claror*, *rai d'aigua* serien normals en català, i no hauríem de pensar en cap manlleu occitànic: es repetiria una mica la història de *MAI* $<$ *MAGIS* que, passant per *mai(s) no*, es dedoblà de *més*. És indubtable que un *raig de claror* és molt poca cosa: pensem en el *raig* de lluna que a penes ens priva d'ensopegar en nits de poca celstia; i que un rajolí d'aigua o de sang és quasi el mateix que res: fr. *rien qu'un filet d'eau*. I reflexionem sobre la gran importància i enorme antiguitat de les gramaticalitzacions com el ll. *nihil* al·lòtrop de *ni filum*, i fr. *fil* és cat. *raig*; arag. *pon* = fr. *point* 'pas' etc.

Una forta objecció contra la meua teoria és que no he pogut trobar fins ara cap testimoni de *rai* en el sentit de substantiu com a terme de comparació d'una cosa petita o de poc valor. És veritat, però —com ob-

serva Spitzer—, que els diccionaris i estudis lèxics són tan pobres, no ja incomplets, en expressions afectives que aquest silenci és possible que no indiqui res. Al capdavant tampoc no es troba en els diccionaris, ni en la llengua antiga, l'ús de *cap* —pròpiament 'extrem' o 'cap d'agulla'— d'on hagué de sortir l'importantíssim adjectiu-pronom *cap* 'ningun' del català modern, ni del més antic cat. *pallarès cap* 'pas'. Així i tot aquest argument ex silentio aquí fa impressió. Però, puix que cap de les altres etimologies intentades no té salvació possible.⁵

Però resta una base ben sòlida, fins contra la meua operació salvadora de l'etimologia RADIUS, i que, sumada a la subtilitat fonètica i semàntica de la meua argumentació, multiplica el dubte o n'anorrea el valor. L'aranès, bigordà i en general gascó *harai*, germà, bes-só, idèntic, del *rai* de la resta el domini, és inconciliable amb qualsevol varietat de l'etimologia RADIUS. La seva *h* aspirada i la seva *-r-* simple ens l'arruïnen rebecament, i encara reben reforços per part de la variant catalana *arrai*, diríem 'afectivíssima', i la *a-* i *-r-* simple del piem. *arai* (sobre la no-identificació de *-r-* i *-rr-* en el NO d'Itàlia, veg la meua raonada i documentada nota de *Top Hesp* II, 25-7, rectificat en aquest punt la superficial posició de Rohlf's). Igual que en el cas del nostre *ARRI* i del cast. *arre/barre*, aquesta *h-* aspirada i aquesta *ar-* ens obliguen a pensar en un mot de creació expressiva, sense etimologia. Que el gascó vagi perfeccionar-ho encara, afegint-hi una *b-*, el so afectiu per excel·lència, hi aporta una confirmació esclatant. Amb raó subratllava Mario Roques que el cat. *rai* només es pot traduir pel fr. *peuh*, *pf!*, i jo diria el mateix dels cast. *pche*, *pchs* = això *rai*.

Només és que la llengua catalana ha descabdellat aquí una eina més ideal i significativa, molt més perfecta que les seves dues llengües rivals.⁶ Però l'origen pot haver estat paral·lel. Si es tracta d'una espècie d'interjecció (per dir-ho així sublimada a un zenit de més abstracció i grandesa), per què no hem d'admetre que no té altra etimologia que la dels cat. *ai*, *au*, *orri?* A causa del diftong de *rai*? Però també tenen diftong el cat. *ai* i el llatí i cat. *ai*, o el gr. *βαβαί*, ll. *paepae*. Per l'estructura complicada que mostra la combinació d'un diftong amb una *r-*? Però i no hi ha *eheu* i *heus* en llatí?; i aquests i el gascó i cast. ant. *harre?*, tenen una estructura menys complicada que *rai*? En definitiva, doncs, és per això que em decanto. I si algú queda més satisfet, suposant que a un *bara-* de creació expressiva es vagi sumar el *ni rai de --- >* *ai* *rai* que abans hem demostrat probable, que ell s'ho argumenti (*meinnetwegen, magari*...).

¹ Faraudó (*Misc Fabra*, p. 127), sembla que apunta a RAPIDUS (¹). Bergnes, el professor de grec, surt amb l'abreviació poètica *ῥᾶ* del gr. *ῥᾶδιος* 'fàcil' solament interessa en tant que ho reproduïx Alart (*InuLC*) sense comentaris, mostrant que la cosa el preocupa i que el mot és molt rossellonès, i en tant que el successor de Bergnes, l'hellenista Balari, no hi creu i l'impelleix a basquejar-se'n. Altres es limiten a repetir RADIUS sense gaire aportació. Kruger